

НАПРЯМ 2.ТРАНСЛЯЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У ПРАКТИКУ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ ТА САМООСВІТИ

УДК 371

Деркач Т.М.,
доктор педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри професійної освіти в сфері технологій та дизайну КНУТД

СПАДЩИНА В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У роботі розглядаються основні напрями використання педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського в системі підготовки майбутніх фахівців професійної освіти в Київському національному університеті технологій та дизайну. Описано досвід роботи викладачів кафедри професійної освіти в сфері технологій та дизайну у поглибленні знань майбутніх інженерів-педагогів з гуманістичної системи роботи та формування зв'язків між ідеями В.О. Сухомлинського та сучасними теоріями та підходами до навчання.

Ключові слова: В. Сухомлинський, вища освіта, професійна освіта, індивідуальний підхід, стилі навчання

Вступ. Сторічний ювілей Василя Олександровича Сухомлинського Рішенням 39-ої Генеральної конференції ЮНЕСКО та постановою Президії НАПН України «Про відзначення у 2018 році 100-річчя від дня народження В.О. Сухомлинського» включено до пам'ятних світових та державних дат.

Відомий педагог-новатор увійшов до історії як творець «школи радості» – системи виховання та навчання, що виходила з визнання самодостатності та унікальності людини, необхідності забезпечення вільного розвитку кожній особистості. Вчений написав близько 50 книг, 600 статей, 1500 казок та оповідань як для дорослих, так і для дітей.

В Україні іменем видатного викладача названо ряд закладів освіти (Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, КВНЗ «Олександрійський педагогічний коледж імені В.О. Сухомлинського», Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського та ін.) та бібліотек. Майже в кожному місті нашої держави є вулиця Василя Сухомлинського.

До сторічного ювілею вченого Відділенням загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України, Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В.О. Сухомлинського, Інститутом проблем виховання НАПН України, закладами вищої освіти проведено низку науково-практичних заходів. Серед них: семінари та круглі столи, XI Міжнародні та XXV Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: творча спадщина Василя Сухомлинського у міжнародному вимірі (педагогічна, публіцистична, культурологічна, літературна складові)», презентації виставок творчих робіт дітей і батьків за творами українського педагога, екскурсії та лекції. ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», кафедра мистецьких дисциплін і методик навчання педагогічного факультету провели конкурс художньої ілюстрації до творів В.О. Сухомлинського, що проходив в рамках Всеукраїнської

науково-практичної конференції «Підготовка педагога ХХІ століття крізь призму ідей Василя Сухомлинського». До визначної дати у с. Павлиш Кіровоградської області, де жив та працював відомий педагог, за кошти обласного бюджету відновили приміщення навчально-виховного комплексу «Павлиська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – ліцей імені В.О.Сухомлинського» та приміщення державного педагогічно-меморіального музею Василя Сухомлинського. Відбувся кіровоградський обласний педагогічний марафон «Штрихи до портрета Василя Сухомлинського», організатором якого був інститут післядипломної педагогічної освіти.

Усі здійснені заходи, активна участь суспільства в них та широкий охопит учнівської, студентської, викладацької, наукової аудиторії свідчить про те, що ідеї видатного педагога живуть та розвиваються, а питання вивчення впливу його спадщини на формування змісту сучасної освіти є актуальним.

Вклад основного матеріалу. Запропоновані Василем Сухомлинським підходи стали основою не тільки нової сучасної української загальної школи. Його погляди широко реалізуються в підготовці майбутніх фахівців різного профілю у закладах вищої освіти, впливаючи як на формування змісту освіти, так і на саму організацію освітнього процесу.

Аналіз досвіду викладачів кафедри професійної освіти в сфері технологій та дизайну Київського національного університету технологій та дизайну (КНУТД) показав наявність декількох шляхів впровадження ідей новатора у навчальний процес університету.

В роботі зі студентами спеціальності «015 Професійна освіта» (спеціалізацій «Технологія виробів легкої промисловості», «Дизайн») викладачі використовують різні методи та форми залучення майбутніх інженерів-педагогів до засвоєння на практиці педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського. Праці педагога аналізуються на лекціях, практичних заняттях, під час написання курсових та випускних робіт, підготовки студентами доповідей на наукові семінари та конференції.

Викладачі, пам'ятаючи, що «творчості треба вчити», залучають студентів до роботи за методом проектів, під час якої учні вчать як розробляти технічне завдання до проектів, так і втілювати їх у життя, створюючи своє, «унікальне та оригінальне». Студенти намагаються виходити за узвичаєні рамки, не боятися фантазувати та мислити. На кафедрі запроваджено роботу «творчих лабораторій», де, з урахуванням індивідуальних потреб кожного студента, здійснюється пошукова дослідницька діяльність, засвоюються ідеї «педагогіки співробітництва». За методиками В.О. Сухомлинського студенти вчать проводити складні педагогічні експерименти, в основі яких – ідеї класичного гуманізму.

Вражає те, наскільки геніальними були висновки В.О. Сухомлинського відносно використання наочності у навчанні, а також необхідності вивчення індивідуальних особливостей кожного учня. Василь Олександрович жив у «докомп'ютерний» вік. Однак, опубліковані у 80-х та 90-х роках минулого століття твори можна назвати основою сформульованих пізніше теорій, які стали базою організації ефективного навчання в умовах майже повністю інформатизованого суспільства.

Зв'язок поглядів педагога-новатора з сучасними теоріями «когнітивного навантаження», «мультимедійного навчання», а також необхідністю вивчення пізнавальних навчальних стилів учнів висвітлюється під час викладання студентам дисциплін професійної педагогічної підготовки («Теорія та історія педагогіки», «Методика професійного навчання», «Креативні технології викладання»).

Фундаментальною базою такого розгляду стають поради, наведені в книзі В.О. Сухомлинського «Сто порад учителів». Наведемо приклад.

Педагог-новатор вважав за необхідне «глибоко вивчати індивідуальні особливості сприймання, мислення і розумової праці» учнів. Викладачі кафедри прагнуть зробити стратегії навчання адаптивними, враховуючи не тільки психофізіологічні особливості студентів, а й зміни, які відбуваються в їх інтелектуальному розвитку.

З метою визначення відповідних характерних рис студентів, які навчаються за двома спеціалізаціями освітньої програми Професійна освіта, визначено особливості їх сформованих стилів навчання за методом Фелдера-Соломан. В табл. 1 представлені складові моделі Фелдера-Соломан, перелік стилів навчання, за перевагою яких аналізували вибірки респондентів, та прийняті в роботі скорочення їх назв.

Таблиця 1 – Складові моделі та стилі навчання за Р. Фелдером та Б. Соломан

Аспекти стилю навчання	Назва стилю навчання		Опис
	повна	скорочена	
Сприйняття інформації	Сенситивний	сен	Усвідомлення інформації, факти
	Інтуїтивний	інт	Інтуїція, формування абстрактної концепції
Сенсори для сприйняття інформації	Візуальний	віз	Перевага рисункам та діаграмам
	Вербальний	вrb	Перевага письмовим або усним поясненням
Розуміння, інформації	Активний	акт	Активність, експериментування
	Рефлексивний	реф	Роздуми, спостереження
Шаблон навчання	Послідовний	пoc	Покрокове розуміння, конвергентне мислення та аналіз
	Глобальний	гло	Розуміння стрибками, системне мислення та синтез

На рис. 1 наведено результати експериментального дослідження з визначення навчальних переваг студентів, які представлено у вигляді «профілів груп». На восьмипелюсткових діаграмах показано кількості студентів, які мають вираженими ті чи інші навчальні переваги (у % від загальної кількості осіб у групі). Студенти обох груп відрізняються високим ступенем активності та візуальності, послідовності та сенситивності. Профілі двох груп майже співпадають за трьома показниками, однак для студентів-дизайнерів параметр візуального сприйняття є набагато більш вираженим.

На це треба звертати увагу викладачам математичних та технічних інженерних дисциплін, де підготовка, основному, є словесною, коли викладачі за допомогою записів та математичних викладок пояснюють фізичні явища.

З рис. 1 видно, що велика частина студентів (63,5 %) обирає активний стиль навчання, в той час як більшість технічних курсів, окрім лабораторних робіт, спираються майже виключно на лекції та читання в якості основних засобів передачі інформації. Рисунок показує, що 56 % респондентів обирають послідовний стиль навчання. Оскільки традиційна технічна освіта значною мірою є послідовною, можна сказати, що цей аспект не дає підстав для виникнення «конфлікту стилів викладання та навчання».

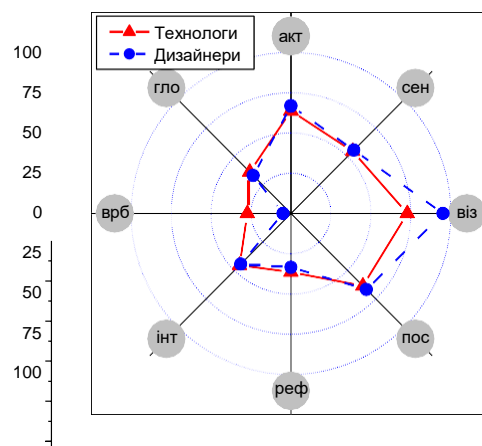

Рисунок 1 - Порівняння навчальних переваг студентів 4-го курсу спеціальності Професійна освіта

Методики роботи з активними та послідовними студентами викладачі обирають у відповідності до сформульованих В.О. Сухомлинським порад – «активна діяльність – це якби місток, що сполучає мову та думку», «діяльність при вивченні предмету повинна бути не тільки ілюстрацією до знань, але і джерелом нових істин, відкриттів, закономірностей», «шлях від осмислення фактів, речей, явищ до глибокого розуміння абстрактної істини (правила, формули, закону, висновку) лежить через практичну роботу, яка якраз і є оволодінням знаннями».

Глобальні студенти складають міцну і важливу меншу частину вибірок для обох груп. Люди такого типу – мультидисциплінарні мислителі, вони мають широке сприйняття. На жаль, традиційна технічна освіта робить небагато, щоб розвивати у студентів системний погляд. У більшості випадків, коли студентам потрібен час, щоб охопити проблеми в цілому, вони не вписуються у передбачений програмою режим і знаходяться в небезпеці з точки зору академічних досягнень. Порада В.О. Сухомлинського – «у досвідченого вчителя правило, висновок запам'ятовується без спеціальної роботи по заучуванню: осмислення фактів є в той же час поступовим запам'ятовуванням узагальнення», якщо «мало залишається часу на обдумування, тим більше вірогідність перенавантаження». Такий підхід допомагає викладачам запобігти неефективної роботи.

Попередня діагностика стилів навчання студентів у групі дозволяє викладачеві створювати умови для актуалізації та збагачення всієї системи механізмів стильової поведінки студентів, що обумовлює продуктивність інтелектуальних дій та формування своєрідності складу розуму майбутніх фахівців, а також недопущення явищ, причиною яких стає виникнення «конфлікту стилів навчання» викладачів та студентів.

Висновки. Педагогічні концепції В.О. Сухомлинського є передбаченням майбутнього, до якого еволюціонує сучасна українська освіта. Його творчість визнано вищим ступенем сучасної педагогіки. Використання спадщини видатного педагога у практиці підготовки майбутніх інженерів-педагогів дозволяє поглибити їх знання з гуманістичної системи роботи, побудувати зв'язки між найважливішими ідеями педагога-новатора, теоріями та підходами до навчання в умовах сучасного суспільства.

Література:

1. Історико-педагогічний альманах. Випуск 6. В.О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю збірн. наук. праць / за ред. проф. О.Є. Антонової, доц. В.В. Павленко. – Житомир: ФОП Левковець Н.М., 2017. – 252 с.
2. Сухомлинский В.А. Избранные произведения: В 5 т. / Редкол.: А.Г. Дзевеин и др. – К.: Рад. шк., 1980. – Т.3. – 719 с.
3. Сухомлинский В.О. Бібліографія творів / В. Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1978. – 110 с.
4. Бабіч Л.В. Використання гуманістичної спадщини В.О. Сухомлинського в системі підготовки спеціалістів / Л.В. Бабіч, Г.М. Кондратенко, О.В. Рідкоус // Збірник наукових праць. Педагогічні науки / Редкол.: Барбіна Є.С. (відповід. редактор) та ін. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2008. – Випуск 50. – Частина 1. – С. 26-30.
5. Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження: бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського; упоряд.: О.В. Сухомлинська, Л.Д. Березівська, Л.І. Страйгородська. – Вінниця: Твори, 2018. – 395 с.

6. Деркач Т. М. Узгодженість навчальних переваг викладачів та студентів різних напрямів професійної підготовки / Т. М. Деркач // Наукові записки : зб. наук. ст. НПУ ім. М. П. Драгоманова. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова. – 2011. – № 99. – С. 42–52.
7. Ярошенко О.Г. Порівняльний аналіз стилів навчання студентів різних спеціальностей / О. Г. Ярошенко Т. М. Деркач // Педагогіка і психологія. – 2012. – № 1. – С. 43–47.

Льченко А.А.
канд.пед.наук, методист вищої категорії
Коледжу мистецтв та дизайну КНУТД

**ПЕДАГОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО
НА ПРОФЕСІЙНУ РИТОРИКУ В ДІЯЛЬНОСТІ
ПЕДАГОГА**

*«Учитель готується до гарного уроку все життя...
Така духовна і філософська основа нашого фаху і технологія нашої праці».*
В.О. Сухомлинський

Анотація. У статті розкриваються погляди В.О.Сухомлинського на природу професійного покликання вчителя та усвідомлення ним особливостей педагогічного мовлення. Розглядаються деякі настанови науковця відносно самовдосконалення педагога та його професійної майстерності.

Вступ. Сучасну педагогіку складно уявити без надбань класиків педагогічної думки. Вивчаючи проблеми сьогодення, працюючи з молодим поколінням, педагог не може не зважати на мудрі джерела, які були популярними колись і не втрачають актуальності сьогодні.

Особливої уваги особистості вчителя надавав відомий педагог, письменник, публіцист, творець Василь Олександрович Сухомлинський. Через ідеї гуманістичної педагогіки він намагався сформувати і виховати високо духовних, гармонійних та щасливих особистостей. Лише щира любов до дітей і власні переконання, впевненість у собі - допомагали науковцю цього досягти. Актуальними в умовах сьогодення є погляди В.О. Сухомлинського на професію вчителя і шляхи піднесення його професійної майстерності.

Мета нашої статті - висвітлити погляди В. Сухомлинського на професійну культуру педагога та майстерність спілкування зокрема.

Виклад основного матеріалу. Роль педагогічного спілкування серед інших компонентів процесу виховання та навчання історично зростає. Це пов'язано з тим, що разом із демократизацією суспільних відносин постійно розвивається почуття власної гідності та чутливість до міжособистісних стосунків кожної людини. Тому авторитарний стиль педагога усе частіше сприймається учнями як прояв зневажливого ставлення до них, як певні відхилення від норм спілкування.

Складовою педагогічної майстерності вчителя є його мовлення. Це інструмент професійної діяльності педагога, за допомогою якого можна розв'язати різні педагогічні завдання: створити щире середовище спілкування в аудиторії, встановити контакт з учнями, зробити складну тему